

@fosselat

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع

تدبر در آیات ۲ الی ۴ سوره انفال (بدر)

صفات پنجگانه مومنان حقیقی [کمال ایمان]

تهیه شده توسط حجت الاسلام علی رجبی

@fosselat

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾
Do not falter neither feel sad [Being defeated in a battlefield]; surely
You Muslims shall be the upper ones, If you are true believers
Surah Al Imran 03:139

- 1- متن عربی آیات 2 الی 4 سوره انفال
- 2- متن ترجمه فارسی آیات 2 الی 4 سوره انفال
- 3- نشانه های ایمان کامل [ساختار آیات]
- 4- حصر نسبی (اضافی) و کمال ایمان
- 5- ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)
الف) هراس عقلی و احساس مسئولیت در پیشگاه الهی
* راز ترس از خدا ؟!؟!
ب) فزونی کمی و کیفی ایمان و تکامل آن
ج) توکل بر پروردگار
د) ارتباط با خدا بوسیله "اقامه نماز"
ه) ارتباط و پیوند با خلق بوسیله انفاق
- 6- مرتبه و پاداش مومنان حقیقی
- 7- پیام ها و آموزه های هدایتی و تربیتی آیات 2 الی 4 سوره انفال

@fosselat

أِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
 قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ
 إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ {۲}

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ {۳}

أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ
 عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ {۴}

متن ترجمه فارسی آیات ۲ الی ۴ سوره انفال

@fosselat

مؤمنان فقط کسانی هستند که چون یاد خدا شود دل هایشان [از عظمت او] به هول و هراس افتد، و هنگامی که آیاتش را بر آنان می‌خوانند به ایمانشان می‌افزاید، و فقط بر پروردگارشان توکل می‌کنند (2) آنان که همواره نماز را [با شرایط ویژه‌اش] برپا می‌دارند، و بخشی از آنچه را به آنان روزی داده‌ایم [برای حل مشکلات مردم] هزینه می‌کنند (3) مؤمنان حقیقی فقط اینانند، برای آنان نزد پروردگارشان درجاتی [والا و غیر قابل توصیف] و آمرزش و رزق با ارزشی است (4)

{ ترجمه از سایت شیخ حسین انصاریان }

نشانه های ایمان کامل [ساختار آیه]

@fosselat

إِنَّمَا
الْمُؤْمِنُونَ

الذین

۱- إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

۲- وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ
زَادَتْهُمْ إِيمَانًا

۳- وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ {۲}

الذین

۴- يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ

۵- وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ {۳}

أُولَئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا

لَهُمْ

دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَمَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَرِيمٌ {۴}

حصر نسبی (اضافی) و کمال ایمان

انما المؤمنون (مومنان تنها ...)

۱- مفید حصر کمال ایمان است نه اصل آن ، زیرا اصل ایمان به گفتن شهادتین به دست می آید ، پس مومن کامل ، کسی است که این پنج ویژگی را دارد و کمال ایمان در داشتن آنهاست ، وگرنه کسی نیز که در مرحله پایین تر است ، مومن است .

۲- حصر در این آیات "انما" و "اولئک هم المؤمنون حقا" نسبی و اضافی است نه نفسی و مطلق : زیرا این تعبیر در آیات دیگر نیز به کار رفته است مانند :

- ضرورت کسب اجازه از پیامبر (ص) برای حضور نیافتن در برنامه های مهم

[حنظله بن ابی عیاش ، غسیل الملائکه]

انما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله واذا كانوا معه على امر جامع لم يذهبوا حتى يستأذنه ان الذين يستأذنونك اولئك الذين يؤمنون بالله ورسوله فاذا استأذنوك ليعض شأنهم فاذن لمن شئت منهم واستغفر لهم الله ان الله غفور رحيم (نور ۶۲)

- مقام مهاجران و انصار

والذين آمنوا وهاجروا وجاهدوا في سبيل الله والذين آووا ونصروا اولئك هم المؤمنون حقا لهم مغفرة ورزق كريم (انفال ۷۴)

=> لذا مومنان سمت ها و وظایف دیگری نیز دارند

[تسنیم ج ۳۲ ص ۷۵]

ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)

(الف) هراس عقلی و احساس مسولیت در پیشگاه الهی
راز ترس از خدا!?!

(ب) فزونی کمی و کیفی ایمان و تکامل آن

(ج) توکل بر پروردگار

(د) ارتباط با خدا بوسیله "اقامه نماز"

(هـ) ارتباط و پیوند با خلق بوسیله انفاق

ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)

الف هراس عقلی و احساس مسولیت در پیشگاه الهی

إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ (انفال ۲)

هرگاه خدا یاد شود ، دل هایشان (از عظمت خدا و کيفر او) بهراسد .
- معنای واژه "وَجَلَّ" -

وَجَلَّتْ : "وجل" بیشتر مرداف با "خوف" (ترسیدن)

برخی : احساس هراس دانسته اند . برخی نیز : ترسی که به انسان دست می دهد . **ترسیدن همراه ناله کردن .****توضیح : الف** ترس از خدا ، خوف عقلی است : مومن واقعی ، وقت یاد خدا از عظمت جلال و جبروت او قلبش می تپد و از آن حریم می گیرد و به آن احترام می گذارد ، نمونه نازل آن ، زمانی است که انسان به حریم خانه خدا ، پیامبر (ص) یا اهل بیت (ع) در می آید . یا برابر بزرگی قرار می گیرد و خودش را جمع می کند .**ب** در آیاتی دیگر ، عظمت و حقیقت قرآن ، به گونه ای ترسیم شده که مایه هراس عقلی و تپش قلبی می گردد :
لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ۚ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ

لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (حشر ۲۱)

اگر قرآن بر کوه ها نازل می شد ، از هم می شکافتند

- **ترس از مقام پروردگار** - وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ {40} فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ {41} (نازعات 40 و 41) ، وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ (الرَّحْمَان 46)- "وجل قلب" از اوصاف **مخبتان (فروتنان)** ... وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ {34} الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمُ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ {35} (حج ۳۴ و ۳۵)

ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)

@fosselat

الف هراس عقلی و احساس مسولیت در پیشگاه الهی

* راز ترس از خدا؟!؟!*

ترس از خدا به تذکر عذاب و دوزخ الهی اختصاص ندارد ، بلکه معرفت او نیز خشیت آور است ، چنان که عالمان الهی چنین اند :

...إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ (فاطر ۲۸)

=> راز تپش قلب مومنان و ترس معقول و مقبول مومنان راستین ، این است که **قلبشان تهی از حبّ غیر خداست** و هرگاه نام او در آن جلوه کند ، اثر می گذارد

[تسنیم ج ۳۲ . ص ۷۹]

مومنان حقیقی هم چون عاشقی هستند که از قهر معشوق می ترسند ، ترسی مقدس که از درک مسئولیت ها ولغزش ها ، یا به خاطر درک عظمت پروردگار حاصل می شود .

[تفسیر مهر ، ج ۸ ، ص ۳۳]

=> این ترس معقول زود گذر و زمینه ساز طمانینه قلب است و انسان پس از آن ، کم کم با یاد خدا انس می گیرد :

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فََمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (زمر ۲۳)

خداوند نیکوترین سخن را [برای هدایت مردم] فرستاده، کتابی که [آیاتش در نظم و محتوا و فصاحت و بلاغت] شبیه [یکدیگر] است، و [بسیاری از اوامر و نواهی، داستان‌های پندآموز و مطالب استوارش به مناسبت‌های گوناگون] تکرار شده، پوست [بدن] کسانی که از پروردگارش می‌هراسند از [شنیدن و اثرپذیری از آیات] آن به لرزه می‌افتد، سپس پوست و دلشان در پرتو یاد خداوند آرامش می‌یابد، این [قرآن] هدایت خداست که هرکه را بخواهد به وسیله آن هدایت می‌کند، و هرکه را خداوند [به کیفر لجاجت و عنادش] گمراه کند هیچ هدایت‌کننده‌ای برای او نخواهد بود

ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)

ب فزونی کمی و کیفی ایمان و تکامل آن

إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا... (انفال ۲)
 و هنگامی که آیاتش را بر آنان می‌خوانند به ایمانشان می‌افزاید
 - معنای ویژه "تلاوت"

تلی: تبعیت و از پی رفتن - قرائتی است که تبعیت را در پی داشته باشد

[مفردات راغب اصفهانی]

توضیح: وظیفه همگان به هنگام شنیدن تلاوت قرآن انصات و استماع است:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (اعراف ۲۰۴)

چون قرآن بخوانند [به گوش قبول] بشنوید، و [در برابر آن] سکوت کنید! [و در کنارش از پیش خود قانون و حکمی نسازید،] تا مورد رحمت قرار گیرید

انصات: سکوت آمیخته با تدبر و فراگیری را گویند. لذا نه سکوت است و نه صرف استماع، بلکه استماع کامل و آمیخته با تدبر است به همین جهت پس از استماع در آیه ذکر شده است.

=> هنگام تلاوت آیات، شنونده بایستی معارف و معانی آیات را بداند، یا تلاوت وی آمیخته با تعلیم باشد یعنی:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ... (بقره ۱۵۱)

همان‌گونه [که تغییر قبله کامل کردن نعمتم بر شما بود، این حقیقت هم نوع دیگری از کامل کردن نعمتم بر شماست] که در بین شما رسولی از خودتان

فرستادیم که همواره آیات ما را بر شما تلاوت می‌کند، و شما را [از آلودگی‌های اعتقادی و اخلاقی و عملی] پاک می‌سازد

[تسنیم، ج ۳۲، ص ۸۰]

ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)

ج توکل بر پروردگار

وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (انفال 2)
و فقط بر پروردگارشان توکل می کنند

- معنای واژه "توکل"

وکل: واگذار کردن . **وکیل**: به معنی موکل ، کسی که کاری به او واگذار شده است
توکل: قبول وکالت ، اعتماد و تکیه کردن

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ (شعرا ۲۱۷)

نکته ها : الف) قرآن از آنچه با زندگی روزانه انسان پیوسته پیوند دارد ، با فعل مضارع یاد می کند تا استمرار و همیشگی آن را برساند .

ب) در عبارت تقدیم **"علی ربهم"** (معمول) بر **"یتوکلون"** (عامل) مفید حصر و تاکید است .
توضیح : "توکل" یعنی انسان همه کارهایش را با آرامش و اعتماد بر خدا انجام دهد نه اینکه دست از کار بردارد

[تسنیم ج ۳۲ ص ۸۳]

توکل به معنای چشم پوشی از عالم اسباب و دست روی دست گذاشتن و گوشه ای نشستن نیست ، بلکه مفهومش خودسازی و بلند نظری و عدم وابستگی به این و آن و ژرف نگری است

[تفسیر نمونه ج ۷ ص ۱۱۵]

ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)

ارتباط با خدا بوسیله "اقامه نماز"

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ ... (انفال 3)

کسانی که نماز را به پا می دارند

توضیح: تحکیم ارتباط خلق با خالق (نماز) امری عبادی است ، که بخشی از آن به نیت و قربت بر می گردد و بخشی هم به جوارح .

[تسنیم ج ۳۲ ص ۸۴]

"اقامه نماز" به جای "خواندن نماز" آمده است .

این تعبیر اشاره به آن است که مومنان نه تنها خودشان نماز می خوانند ، بلکه کاری می کنند که این رابطه محکم با پروردگار ، همواره و در همه جا بر پا باشد .

[تفسیر نمونه ج ۷ ص ۱۱۵]

- خشوع ، روح نماز مومنان رستگار

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ {1} الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ {2} وَالَّذِينَ هُمْ

عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ {9} (مومنون ۱ و ۲ و ۹)

به راستی مؤمنان [بر موانع راه سعادت] پیروز شدند (1) هم آنان که در نمازشان [با حضور قلب و] فروتن اند (2) و همواره بر [اوقات و شرایط ظاهری و باطنی] نمازهایشان مراقبت دارند (9)

ویژگی های مومنان کامل (پنج صفت)

ارتباط و پیوند با خلق بوسیله انفاق

هـ

@fosselat

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

و از (بعضی) آنچه به آنان روزی داده ایم، (در راه خدا) مصرف می کنند.

- معنای واژه انفاق

نفاق: نفاق به معنی خروج یا تمام شدن - انفاق: اخراج مال

نَفَقَهُ: آنچه خرج و مصرف می شود. [قاموس قرآن]

*ویژگی انفاق برتر

- گاهی انفاق کننده خود را خلیفه، وکیل، امین، نایب و مانند آن می داند نه مالک: آنچه را اعطا و انفاق می کند، مال خدا می داند که به دستور او به مصرف مناسب آن می رساند، بی آنکه خود را مالک می پندارد، بلکه امتثال امر می کند با توجه به این جمله:

وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ (نور ۳۳)

[تسنیم ج ۳۲ ص ۸۵]

جمله "از آنچه به آنان روزی داده ایم" تعبیر وسیعی است که شامل تمام سرمایه های مادی و معنوی می شود، یعنی مومنان با اموال، دانش، هوش، فکر و موقعیت و تمام مواهبی که در اختیار دارند، به بندگان کمک می کنند.

[تفسیر مهر، ج ۸، ص ۳۴]

مرتبۀ و پاداش مومنان حقیقی

@fosselat

پنج گانه کمال ایمان
دارندگان صفات

۱- لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ

(انفال ۴)

۲- وَمَغْفِرَةٌ

۳- وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

= < أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا

تنها آنان حقیقتاً مومند : برای آنان نزد پروردگارشان رتبه ها و آمرزش روزی ارجمندی است

توضیح : کسانی که به صفات پنج گانه کمال ایمان آراسته شوند و جامع کمالات قلبی و قلبی باشند ، مومنان حقیقی اند و ایمان در دل آنان ثابت و جاگیر شده است .
برای آنان درجاتی نزد پروردگارشان و رسیدن به مراتب قرب و منزلت و کرامت معنوی ، آمرزش گناهان و نعمت های بهشتی است .
درجات نزد خدا از آثار و لوازم ایمان است و چون ایمان مراتب مختلفی دارد ، درجاتش هم گوناگون است .

[تسنیم ج ۳۲ ص ۹۷ و ۹۸]

”کریم“ وصف روزی ای است که خدا به مومنان می دهد و می نمایاند که مومنان در بهشت فرشته گونه و بندگانی گرامی اند و حزنی ندارند

* تناسب ترتیبی پاداشها با صفات پنجگانه : ”درجات“ پاداش سه فضیلت قلبی

”مغفرت“ اجر اقامه نماز

”رزق کریم“ ثواب انفاق است .

پیام ها و آموزه های هدایتی و تربیتی آیات ۲ الی ۴ سوره انفال

@fosselat

- 1- آنکه با شنیدن آیات الهی پی تفاوت باشد ، باید در کمال ایمان خود شک کند :
”إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ“
- 2- ایمان با عشق و خشیت درونی همراه است : **الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ**
- 3- ایمان ، مراتب و درجاتی دارد : **زَادَتْهُمْ إِيْمَانًا**
- 4- با خداوند از طریق نماز و با خلق او از طریق انفاق بخشی از اموال ، ارتباط و پیوند داشته باشید :
يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
- 5- انفاق ، باید از مال حلال و روزی الهی باشد : **وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ**
- 6- درجاتی که خداوند عطا می کند ، برای بشر دنیوی نا شناخته و بسیار مهم و بزرگ است .
[”درجات“ نکره است و ابهام دارد]
- 7- چون ایمان مردم قابل کم و زیاد شدن است ، درجات الهی هم افزایش یا کاهش می یابد :
زَادَتْهُمْ ... لَهُمْ دَرَجَاتٌ
- 8- در راه بندگی خداوند و امور روزانه زندگی استمرار و مداومت داشته باشید ، مقطعی نباشد :
يُقِيمُونَ ... يَنْفِقُونَ ... يَتَوَكَّلُونَ
- 9- مومنان کامل ، همواره در همه کارها تنها به پروردگار تکیه می کنند ، زیرا به فقر خود آگاه اند و هم می دانند که جز خدا کسی نمی تواند نیازشان را بر آورد : **وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ**

[برگرفته از تفاسیر تسنیم ، مهر ، نور ، نمونه و ...]